
Czerniakowska

Dzielnice: Mokotów Śródmieście

Osiedla: Czerniaków Sielce Solec Ujazdów

Atrybuty:

Rok utworzenia nazwy: 1770

Opis

Czerniaków - średniowieczna wieś wchodząca niegdyś w skład parafii soleckiej, tworząca wraz z Czarnowem (Siekierki) oraz Siedlcami (Sielce) całość. Początkowo jej właścicielami byli potomkowie Hinczy Cedlica (podkomorzego warszawskiego z XVI w.), którzy - pieczętując się herbem Łada - przyjęli nazwisko Czerniakowski. W 1502 roku jej właścicielem był Mikołaj Milanowski. Liczyła wówczas około 6 włók, działał tu też młyn wodny o jednym kole. Na początku XVII w. jej zarządcą został wojewoda mazowiecki Andrzej Górski. Od 1628 roku - po bezdzietnej śmierci Jędrzeja z Zalesia Nałęcza Górki - odstąpiona została na rzecz skarbu i znalazła się w dobrach ujazdowskich. Jej największy rozkwit nastąpił po 1683 roku, kiedy to - za szczególne zasługi - przejął ją marszałek wielki koronny Stanisław Herakliusz Lubomirski. On to właśnie wybudował szpital (zwany czerniakowskim - prawdopodobnie w miejscu obecnego) a w 1691 roku ufundował kościół św. Antoniego z Padwy, sprowadzając do niego trzy lata później bernardynów a od papieża Innocentego XI otrzymał relikwie (kości) św. Bonifacego. Później dożywotnim dzierżawcą tych terenów został król August II, który urządził tu miejsce wielkich letnich zabaw. Po jego śmierci właścicielami byli kolejno Lubomirscy, Mostowscy, król Stanisław August Poniatowski, Potoccy i Ossolińscy. W 1827 roku liczyła ok. 500 mieszkańców i 38 domów. Liczba ludności - ze względu na bliskość stolicy - dość szybko wzrastała.

Dawna droga z Warszawy do Czerniakowa.

Ciekawostki

Powstała jako gościniec z traktu Ujazdowskiego do przeprawy przez Wisłę i wsi Czerniaków. Od 1691 prowadziła również do kościoła św. Bonifacego, miejsca pielgrzymkowego dla Warszawiaków, gdzie miały być rzekomo relikwie św. Bonifacego, darowane Lubomirskiemu przez Innocentego XI. Była jedną z głównych, obok ul. Solec, dróg jurydyki Solec. W XVIII w. mieściły się tu 4 browary (największy posiadał chmielarnię, suszarnię, mielcuchy, gorzelnie, słodownie, szynkownie, stajnie, wozownie, składy i mieszkania) (książęcy z muru pruskiego z chłodziarnią i mieszkaniami), cegielnia,

młyn, 10 magazynów i ok. 40 domów i dworców drewnianych. W 1813 ulicę spustoszyła powódź. Zbudowany w 1770 wał przesunięto w 1820 do ul. Podchorążych, a roгатki przesunięto w 1823. Za roгатkami stało tylko wówczas 14 chałup. Brukowanie ulicy szło etapami: 1809, 1810, 1811, jednak wybrukowano jedynie pas szerokości 3 m, co przy szerokości ulicy do 28 m stanowiło niewielką pomoc. W 1819 zanotowano tu 74 domy drewniane i 12 murowanych i browar portera i piwa angielskiego Wojciecha Sommera. Od 1826 następuje zabudowa przemysłowa: fabryka maszyn i koksownia Banku polskiego, wytwórnia dywanów, tkalnia... W 1851 dokończono brukowanie ulicy, a w 1853 wyremontowano ją. Jednak bliskość rzeki i częste jej wylewanie powodowało, że ulica wciąż tonęła w błocie. Poza tym nadal ok. 1/3 ulicy nie miało bruku. W 1882 znajdowało się tu aż 15 szynków. Mieszkało tu wtedy 7325 osób. W latach 1922-72 puszczono ulicą linię tramwajową do Wilanowa. Ulicę przebudowano jako przedłużenie Wisłostrady, otwartej 22.07.1974. W weekendy tysiące osób uczestniczyły tu w budowie w czynie społecznym, kiedy powstał dowcip: w czym ma pokrycie funt brytyjski? W złocie. A złoty polski? W cynie. Partyjnym. Obecnie ulica ma 4,5 km.

Stan obecny:

Nr 2\4: **Kościół Bernardynów** pw. św. Antoniego Padewskiego. Powstał w latach 1689-93 wg proj. Tymana z Gameren z fundacji Stanisława Herakliusza Lubomirskiego, kosztem 102243 florenów (nie licząc pensji Tymana!). W budowie kościoła pracowało wielu Włochów. Początkowo kościół powstawał na planie krzyża, ale Tyman uprościł nieco projekt. Prawdopodobnie przez zmiany użytkowników, plan świątyni jest zmieniony na plan kwadratu z półokrągłymi kaplicami z każdej strony. Uroczystość wprowadzenia zakonników do klasztoru zgromadziła wiele osobistości: był biskup poznański Stanisław Witwicki, biskup chełmiński Seweryn Szczuka, biskup inflancki Mikołaj Popławski, Stanisław Herakliusz Lubomirski, podskarbi litewski Sapieha. Klucze z rąk Witwickiego otrzymał Krzysztof Rozdrażewski wśród huku moździerzy i armat. Konsekracja nastąpiła 28.09.1698. Po śmierci Lubomirskiego 17.01.1702 pogrzeb odbył się w kościele i zgodnie z testamentem pochowano go w kościele. Jednak 6 lat później przeniesiono zwłoki do sarkofagu w podziemiach. W XVIII i XIX w. odbywało się tu wiele odpustów, gromadzących okoliczną ludność. W 1715 kościół chciała wyremontować córka marszałka, Elżbieta Sieniawska, jednak do wymiany dachu doszło dopiero w 1723 pod okiem Giovanni Spazio. Dopiero w 1789 z inicjatywy gwardiana Edwarda Grabowskiego wymieniono dach, a sam remont trwał 4 lata. Kolejne remonty przeprowadzano w 1815-21 i 1824-7. W 1759 gwardian Jarochoowski przeprowadził kolejny remont generalny świątyni. W 1780-1 dobudowano murowane piekarnię, spichlerz i większą stajnię. W 1854-8 przeprowadzono renowację fresków przez malarzy Jaroszewicza i Hulewicza. Pod koniec XIX w. zdziecinniały staruszek, proboszcz Franciszek Banaszewski kazał zatynkować malowidła, które odkuto w 1914. Do 1929 przystosowano kościół do potrzeb parafii. W 1930 kościół i klasztor przejęli księża Zmartwychwstańcy, którzy działali tu do 1945. W 1935 towarzystwo gimnastyczne SOKÓŁ ufundowało nowy dzwon za 1500 zł. W czasie okupacji hitlerowskiej chroniła się tu okoliczna ludność. Budynek nie został zniszczony, jedynie dach i w 1942 zrabowano 2 dzwony: jeden stary i TG Sokół. Na przykościelnym cmentarzu zginęło wielu powstańców i mieszkańców Wilanowa. 15.17.1945 bernardyni powrócili do klasztoru. W 1951-4 przeprowadzono renowację zespołu pod kierunkiem Ryszarda Politowskiego, Tadeusza Romanowskiego i prof. Bohdana Marconiego. W 1958-60 położono także nowe tynki. Do 1971 ukończone zostały całkowicie prace renowacyjne, ostatnie prowadziła Danuta Majda. We wnętrzu bogate stiuki, wykonane przez włoskich artystów, piękne freski pędzla Giorgioloego wewnątrz kopuły i Colony i Cipperra pozostałe. Freski przetrwały, ponieważ w latach 1789-1914 przykryte były tynkiem. Są one głównie poświęcone portugalskiemu świętemu Antoniemu Padewskiemu: 13 fresków na sklepieniu. Kazanie do ryb, zrośnięcie nogi młodzieńca, klęczący osioł adorujący monstrancję, wskrzeszenie dziecka utopionego w studni te 4 malowidła owalne są na słabym poziomie. Następne malowane są w trójkątach to sceny z życia św. Antoniego.

Cztery narożne pola na suficie, żagielki, to obrazy personifikacji Kontynentów Świata. Kolejne

ciekawe malowidła to Koncert anielski w iluzorycznych oknach, wykonane przez Francesco Antonio Gorgoliego. W czarnych kartuszach nad oknami barokowe dewizy, wypisane złotymi literami po łacinie. W kopule dzieło Gorgoliego Triumf św. Antoniego. Część fresków poświęcona jest również budowie kościoła.

Ołtarz główny zaprojektował Tylman z Gameren, a wykonał Andrzej Schlüter, przedstawia on św. Antoniego, przywiezionego z Wenecji przez Lubomirskiego. W ołtarzu znajdziemy również wizerunek św. Antoniego podarowany Lubomirskiemu przez barona de Tassisa, a wizerunek pochodzi z Wenecji. Zresztą 3 obrazy obok przedstawiają historię ocalenia obrazu z płonącej Wenecji. Tabernakulum z XVIII w., na skraju mensy ołtarza 2 anioły z XVIII w., obraz Madonny Częstochowskiej (współczesny). W prawym ołtarzu obraz św. Franciszka (włoski) w zdobionej ramie, w lewym Tryptyk Opłakiwanie z XVI w. z warsztatu Quentina Massysa lub Pietera Coecke von Aelst. W krypcie pod ołtarzem umieszczone są szczątki św. Bonifacego, ofiarowane Lubomirskiemu przez papieża Innocentego XI w futerale złożonym i bogato rzeźbionym. Bonifacy był rządcą dóbr rzymskiego senatora, ścięty w czasach prześladowań chrześcijan w Rzymie. Miało to dodać splendoru, poza tym Lubomirski był przeciwnikiem Sobieskiego i popierał Ligę Świętą, ulubiony projekt Innocentego.

Nad wejściem, kartusz z herbem Śreniawa, trzymany przez anioły. Emoprę chóru zwieńcza grupa aniołów. Piramidalne relikwiarze z XVI w., drewniane stalle projektu Tylmana, żelazna krata kuta z XVII w.

W zakrystii plafon przedstawiający Boga Ojca z gołębicą Ducha Św. W pozostałych polach putta unoszące słońce, klepsydre, kadzielnice i glob ziemski, piec kaflowy z XVIII w., portret fundatora z XVII w., francuski zegar konsolowy z XVIII w., szaty liturgiczne z XVIII w.

W podziemiach mieści się grobowiec Lubomirskich. Spoczywa tu Stanisław Herakliusz, jego syn Teodor i Wiktor Maksymilian Ossoliński.

Klasztor Bernardynów. Powstał w 1693 wg proj. Tylmana z Gameren. Prosty, barokowy budynek, wejście ujęte w pilastry tokańskie, tympanon z kartuszem podtrzymywany przez postaci alegoryczne. Rozbudowany został w 1784, gwardian Daniel Mrozikiewicz dostawił kolejne piętro w związku ze zwiększeniem liczby mieszkańców klasztoru. Drugie piętro mieściło 5 cel, bibliotekę, enfermerię i loca secreta. Na początku XIX w. gwardian Faustyn Lentecki sprowadził z Pragi 2 duże dzwony. W 1839 dostawiono kaplicę św. Bonifacego. W 1869 zakonnicy zostali usunięci z klasztoru w ramach represji popowstaniowych, ale powrócili tu w 1945. Przez ten czas klasztorem opiekowali się księża świeccy, którzy osuszyli piwnice i zabezpieczono je przed wilgocią, wyremontowano dach, przebudowano klasztor. Kilka lat później część klasztoru oddano Szarytkom, a w części umieszczono sierociniec. W dawnym refektarzu umieszczono szkółkę elementarną. 24.09.1916 utworzono parafię wilanowską pod nazwą św. Bonifacego, żeby odróżnić do od kościoła na Senatorskiej. W refektarzu plafon przedstawiający Boga Ojca z Okiem Opatrzności i gołębicą Ducha Św. W korytarzu mieści się obraz Taniec Śmierci z XIX w.

Dzwonnica. Powstała na pocz. XIX w., odnowiona w 1962.

Mur. Zbudowany w XIX w.

róg ul. Gołkowskiej: **krzyż przydrożny.**

Nr 6: Gimnazjum nr 6 Zgromadzenia Sióstr Najświętszej Rodziny z Nazaretu.

Nr 16: Centrala Zakładu Ubezpieczeń Społecznych. Budynek powstał pod koniec lat 20 XX w. wg proj. Romualda Gutta i Józefa Jankowskiego dla Zakładu Ubezpieczeń Pracowników Umysłowych. Po ujednoczeniu systemu centralę otrzymał tu ZUS. W czasie wojny budynek zniszczono całkowicie, ale po wojnie go odbudowano.

Nr 20a: Przedszkole nr 391.

Nr 30: wieżowiec. Mieszkał tu Jerzy Desselberger (ur. 1931) - grafik, projektant ponad 150

znaczków pocztowych, m.in. serii "Ptaki chronione" (1960), "Ptaki łowne" (1970), "Sokoły"(1975), ilustrator wielu książek o tematyce przyrodniczej (np. "Gniazda naszych ptaków", "Z lornetką wśród ptaków").

Nr 32: **wieżowiec**. Mieszkał tu Andrzej Józef Dutkiewicz (ur. 1942) - pianista, kompozytor, profesor Akademii Muzycznej w Warszawie, znakomitym interpretator dzieł Karola Szymanowskiego i Witolda Lutosławskiego, twórca wielu utworów na fortepian ("Seascapes", "Trzy szkice w retrospekcji", "Pappet Suite"), jak i dzieł orkiestrowych.

nr 42: **wieżowiec**. Przed nim kapliczka.

Nr 50a: **Przedszkole nr 294**. Powstało w 1974. Organizowane są tu zajęcia angielskiego, rytmiki, korektywy, tańca i religii.

Nr 71: przed wojną działała tu **knajpa Gadzińskiego**.

róg ul. Chełmskiej: **kapliczka**.

Bloki osiedla Sielce III. Powstało na pocz. lat 60 XX w. wg proj. Jerzego Baumillera i Jana Zdanowicza. Na rogu Czerniakowskiej i Gagarina.

Nr 88: przed wojną mieścił się tu XX I XXI **Komisariat Policji na Czerniaków, Sielce i Siekierki**.

Nr 89\93: **ZOZ NASZE ZDROWIE**.

Nr 99\101: **Blok**. Powstał w 1962 wg proj. Jerzego Baumillera i Jana Zdanowicza. Otrzymał tytuł Mistra Warszawy 62.

Nr 107: **wieżowiec**. Mieszkał tu Zbigniew Dolecki (1930-1990) - poeta (np. tomiki wierszy "Spotkanie z Lemuelem", "Królestwo z piasku", "Dionizja"), pisarz (zbiór opowiadań fantastycznych "Muszla egejska"), publicysta "Słowa Powszechnego", krytyk literacki, filmowy i muzyczny.

Osiedle Czerniakowska. Powstało wzdłuż ulicy między ul. Bartycką a Trasą Siekierkowską w 1968-75 wg proj. Wacława Eytnera i Zbigniewa Pawlaka. Miało tu zamieszkać ok. 10.000 osób. Początek był trudny, bo niedaleko Czerniakowskiej zaczynały się bagna, więc bloki stoją ciasno przy sobie. Większość mieszkań ma ciemne kuchnie i pokoje po 6m². Fundamenty stawiano na palach, jednak nie uniknięto zalewania piwnic przez wodę.

Nr 124\126a: **Stacja Pomp Rzecznych Wodociągów Warszawskich**. Jest to początkowy odcinek wodociągów Lindleya, zbudowany w 1883-6. Stąd pobiera się wodę, która idzie do Filtrów. W 1944 stację wysadzili w powietrze hitlerowcy. Po wojnie zostało się kilka budynków.

Plakieta upamiętniająca **William Lindleya**. Wykonana w 1936 przez Z. Wendrowską-Soboltową.

Willa kierownictwa stacji. Zbudowany w 1886.

Trzy bramy. Ozdobne, dwuskrzydłowe bramy z lat 1883-6.

Dom mieszkalny pracowników stacji. Powstała w 1932.

Nr 128: **LXXV Liceum Ogólnokształcące im. Jana III Sobieskiego**. Powstała w 1925-7 dzięki pieniądзом zebranych przez żołnierzy. Do II wojny od 1930 działały tu szkoły powszechne 186 i 93. W 1945 szkoły wznowiły działalność, razem z Liceum Batorego, Kochanowskiego i w 1950-1 Liceum

Pedagogicznym dla Nauczycieli. W 1964 zastąpiło je Liceum Pedagogiczne dla Wychowawczyń Przedszkoli. W 1983 zostało w budynku samo liceum. W 1984 powstało Studium Nauczycielskie nr 1. w 1991 powołano obecne liceum, a w 1994 otrzymało swego patrona.

Nr 137: **Kościół Nazaretanek pw. św. Józefa Oblubieńca**. Powstał w 1924-30 wg planów Karola Jankowskiego i Franciszka Lilpopa. W 1944 wewnątrz zostało zniszczone, kiedy klasztor został zmieniony w koszary dla oddziałów węgierskich.

Stowarzyszenie Zakładów Wychowawczych Najświętszej Rodziny z Nazaretu. W skład SZWNRN wchodzi pensja i gimnazjum.

LIV Prywatne Liceum Ogólnokształcące Zgromadzenia Sióstr Nazaretanek.

Dom zakonny.

Nr 159: blok. Mieszkał tu **Antoni Filcek** (ur. 1929) - prawnik, sędzia Trybunału Konstytucyjnego w latach 1989-92, autor wielu publikacji z zakresu prawa pracy i prawa cywilnego. Jego sąsiadem był Ryszard Marek Groński (ur. 1939) - satyryk, poeta, dziennikarz, wieloletni współpracownik "Szpilek", stały felietonista "Polityki", kierownik literacki Teatru Syrena, autor licznych publikacji książkowych (dla dzieci - m.in. "Wierszyki o literach", "Po co właściwie trzymać psa?", "Gdyby zabrakło nam jesieni"), w tym opracowań z zakresu historii satyry ("Jak w przedwojennym kabarecie", "Od Stańczyka do STS-u - satyra polska lat 1944-1965", "Od Siedmiu Kotów do Owcy - kabaret lat 1946-1968").

Osiedle Torwar. Powstało w poł. lat 60 XX w. wg proj. Zofii i Oskara Hansenów. Ostatnie 3 wysokie bloki powstały w 1971-3 (to te 16-piętrowe w kokardkę z Michelinem), tzw. IKSy wg proj. Jana Zdanowicza. Początkowo miały być tylko 2, ale o 24 piętrach). Zamieszkało tu ok. 5000 mieszkańców, mieszkania są małe (44 m ma nawet m4) i nieustawne, w większości z ciemnymi kuchniami.

Osiedle Ludna. Powstało w 1963-6 wg proj. Andrzeja Milewskiego i Zygmunta Stępińskiego.

Nr 178a: Tu po powrocie z emigracji mieszkał **Jan Nowak-Jeziorański** (1914-2005) - legendarny Kurier z Warszawy.

Nr 203: **Przychodnia IZIS**.

Nr 209: **Apartamenty 209**. Inwestycja ASBUDu. Blok ma 8 pięter. Znajduje się tu 38 ekskluzywnych apartamentów o powierzchni od 69,7 do 148 m. kw. Na poziomie parteru - przestronne lobby wraz z portiernią, sauna oraz fitness club dla mieszkańców. W podziemiach dwupoziomowy garaż.

Nr 231: **Siedziba Zakładu Ubezpieczeń Pracowników Umysłowych z 1928 r.** (obecnie szpital im. Orłowskiego), zaprojektowana przez Romualda Gutta i Józefa Jankowskiego.

Data nadania nazwy: 1770 rok